

Ligipääsetavus = koostöö, koosloome ja (universaalne) DISAIN

Eesti Puuetega Inimeste Koda

Mari Puuram

Ligipääsetavuse huvikaitse nõunik

mari.puuram@epikoda.ee

www.epikoda.ee

www.omastehooldusest.ee

EESTI PUUETEGA INIMESTE KODA
ESTONIAN CHAMBER OF PEOPLE WITH DISABILITIES

Miks on ligipääsetavus oluline?

- Tehnilised komponendid
- Tähenduslik osalemine ühiskonnaelus: kas minule on mõeldud?
- Vahend, et saavutada ühiskonna sihte

Puude meditsiiniline vs sotsiaalne mudel

- Puue ilmneb koosmõjus inimese, keskkonna ning sotsiaalsete tõkete, uskumuste ja stereotüüpidega
- Ühiskonda saab kaasata kõik inimesed - kohandades keskkonda, muutes hoiakuid ja poliitikaid

Kasusaajad?

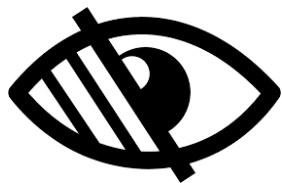
- Erivajadus ei tähenda puuet, aga puue tähendab erivajaduse olemasolu
- Vanemaealised,
- Lastega pered,
- Vanusega kaasnevad erivajadused,
- Psüühilise erivajadusega inimesed
- Esmakordsed külastajad, regionaalne areng jne.

Kellega arvestada, mida meeles pidada?

4 peamist puude tüüpi

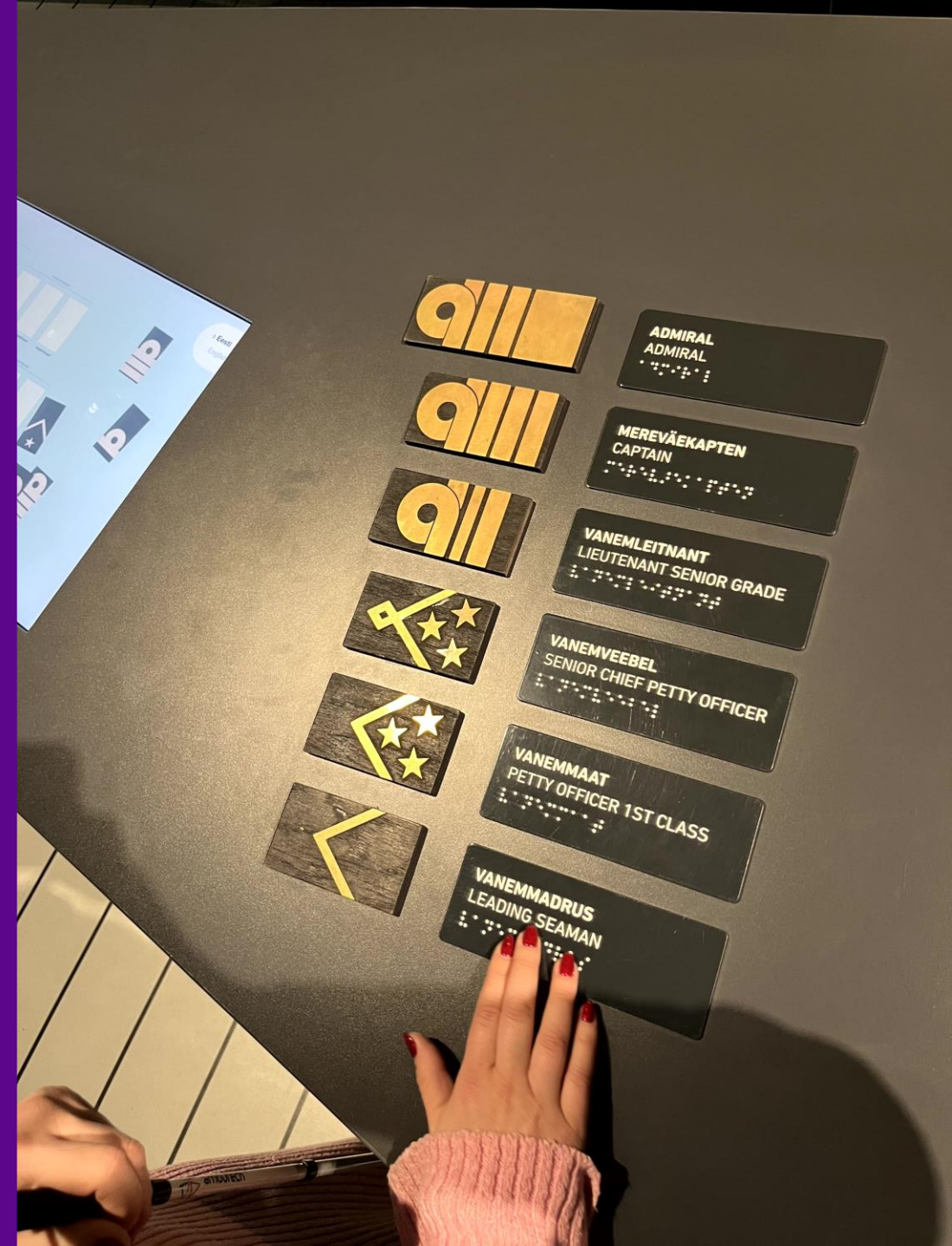
- Liikumis-,
- Nägemis-,
- Kuulmispuue
- Psüühiline erivajadus

(universaalne) DISAIN – põhiaspektid

- Kasusaajate vajadused
- Koostöö + koosloome
- Mitme meelega tajutav kogemus

"Keda lahendus kõige rohkem sisuliselt mõjutama hakkab?" (mitte numbriliselt)

Mis aitab?

- Lähtekohaks huvi
- Juhendmaterjalid

Inimesed ja nende lood

- Et mõista elatud kogemusi
- Et ehitada võrgustik koostööks ja tagasisidestamiseks

Praktilised sammud?

Testida olemasolevat keskkonda:

- Vaatlus
- Mida on vaja parandada (küside, mitte eeldada)? [Kasutajatestimine](#)
- Millised muudatused on sisuliselt olulised?

Defineeri probleem koostöös sihtrühmadega:

- Kaasa puuetega inimeste organisatsioone
- Erivajadustega igapäevakasutajaid - > er. puuded
- Võta eeskuju teiste kogemustest, aga ole kriitikameelega ja paindlik

Disainmõtlemine juhtide hulgas

- Otsustusprotsessi avamine rohkematele vaadetele-vajadustele
- Lahendus, mis on loodud ühe inimese vajadust silmas pidades, võib parandada kasutatavust ja väarikust kõigi jaoks.
- Tegemist on kestlikkuse, kaasamise ja keskkondade loomisega, mis teenivad kõiki aja jooksul.

Kasusaajate kaasamine

Kasutajate kaasamine protsessi alguses ja planeerimise esimeses faasis aitab tagada:

- Mitme meelega tajutavuse
- Interaktiivsuse
- Paindlikkuse lahenduste loomisel ja kasutamisel (nt kirjeldustõlkega audiogiid erinevatele külastajatele)

Osapoolte kaasamine

- Erivajadusega inimesed
- Kommunikatsioonitiim
- Projektijuhid ja teised juhid
- Arhitektid
- Planeerijad

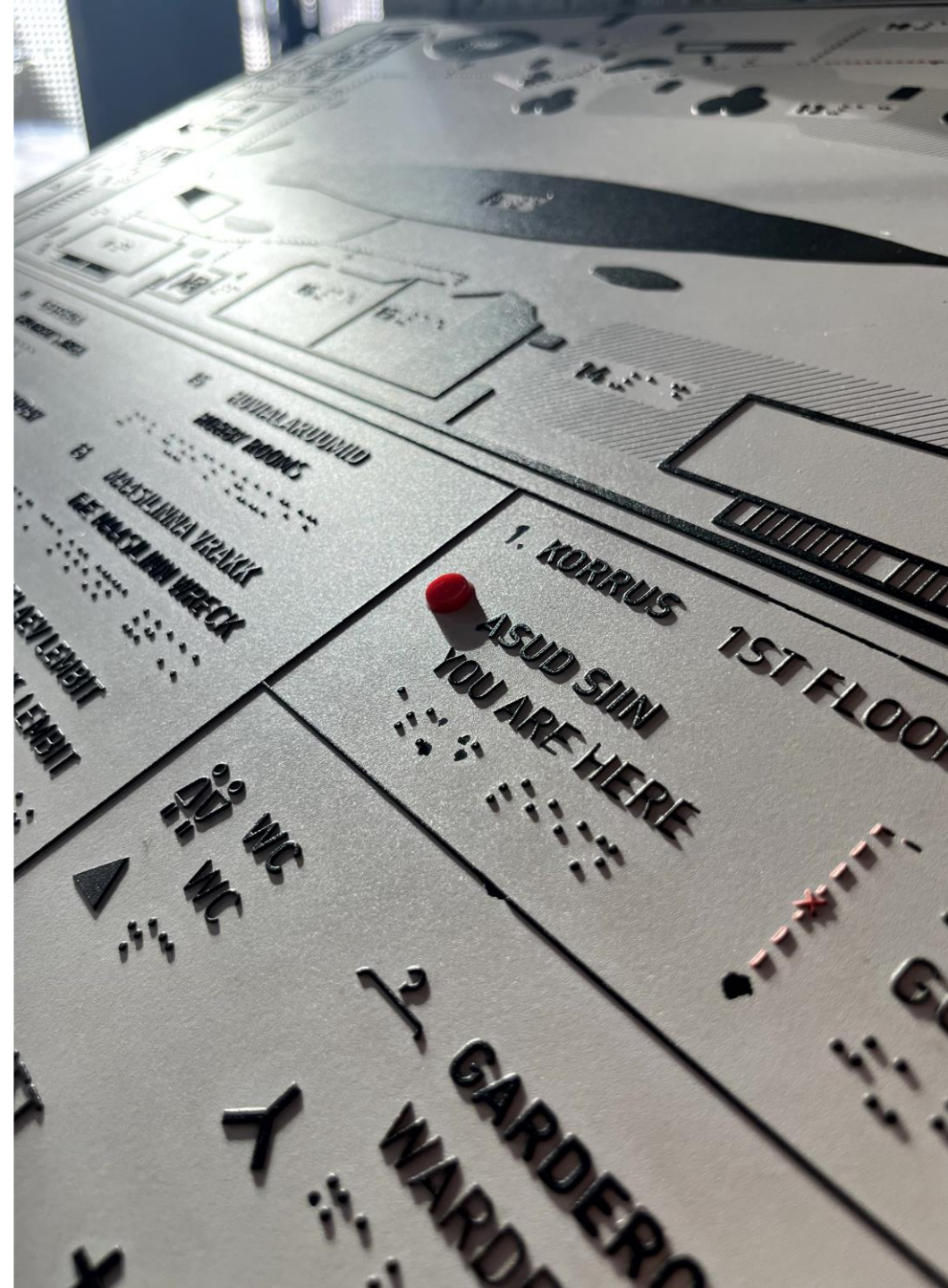
Lahenduste tüübid

Visuaalse infoga **kombatavad/katsutavad elemendid ehk lihtsustatud alaplaan**

(esmakülastajad, psüühilise erivajadusega inimesed, pimedad)

Subtiitrid toetavad:

- Inimesi mürarikastes keskkondades,
- Vaatajaid, kel on keskendumisraskused
- Inimesi, kes eelistavad infot visuaalselt vastu võtta.

Lahenduste tüübid

Audiokirjeldused (kirjeldustõlge)—ajalugu, lood, kultuur

Bernt Notke "Surmatants" - väärtuslik kõigile kasutajatele:

- Kes ei tule giidituuriga või tulevad selle välisel ajal,
- Neid, kes soovivad iseseisvalt kogemuse saada,
- Kes soovivad sügavamat tähenduslikku kogemust.

Lahenduste tüübid

Eesti viipekeel – iseseisev ja täielikult arenenud keel

Žestikuleerimine toetab info omandamist (tõstab videote vaatamise hulka [TEDx Talks](#))

- Teadlikkus kurtide kogukonnast
- Võimalus õppida erinevaid viipeid
- Julgustab kasutama erinevaid suhtlusviise ja toetab kaasavat suhtlust.

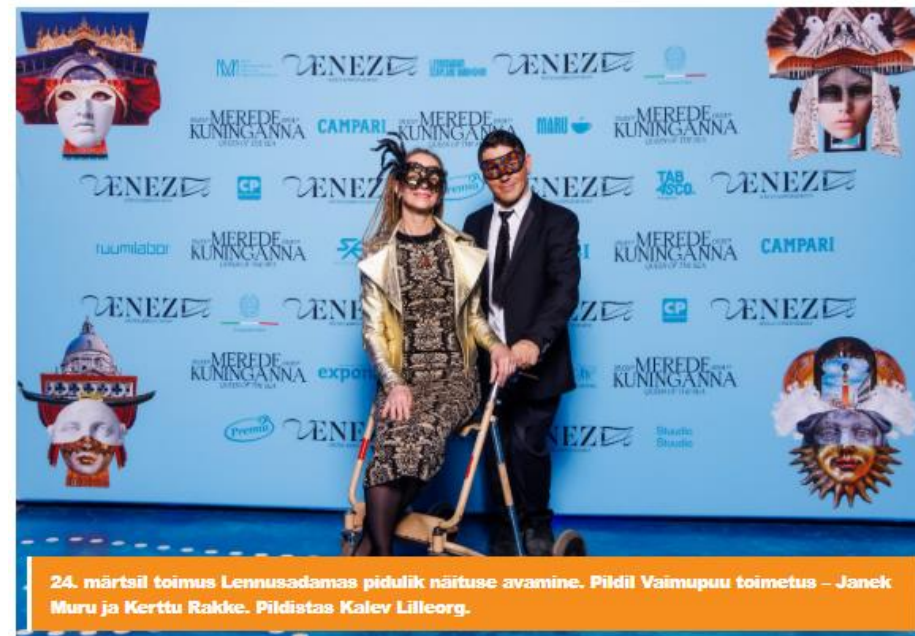
Lahenduste tüübid

Vaiksed ja privaatsed ruumid:

- Lastega peredele
- Naistele, kes toidavad rinnaga
- Võimalus eraldumiseks

Lihtsa keele kasutamine

- Lihtsustab keeruliste teemade mõistmist
- Aitab pereliikmeid ja isiklikke abistajaid

Eesti Meremuuseumis,
Tallinna Lennusadamas,
on avatud uus ja uhke näitus:
„Veneetsia – merede kuninganna“.

See räägib Veneetsia linna sünnist,
selle kunagisest hiilgusest ja võimust.

Veneetsia asub otse merepiiril,
siin on tänavate asemel kanalid.

Näitusel on palju haruldasi ja kalleid esemeid,
mis on pärit erinevatest Veneetsia muuseumidest.

Seal on käsitsi kirjutatud pakse raamatuid,
maale ja teisi kunstiteoseid,
ning isegi vanaaegseid riideid!

Kokkuvõtteks

Tehnilised nõuded toetavad kogemuslikku tajumist, aga kõiki nõudeid ei ole kirjas – selleks on vaja kuulata ja leida võimalusi koostööks.

- Koostöö kasusaajatega, nende lood ja kogemused
- Mitme meelega tajutavate kogemuste pakkumine
- Inimeste unikaalsete vajadustega arvestamine
- Erinevate osapoolte kaasamine kasutajatest huvikaitsjate ja planeerijateni

Universaalne disain on mõtteviis ning mitmekesiste suhtlus-, olemis- ja tunnetamisviiside edendamise, luues väarikaid ja võimestavaid keskkondi.

Access Routes Jõgevamaal

<https://mapeirons.eu/et/>

Mustvee rand, Pepsi Teemaja, Sadamakohvik, Kalevipoeg laudu toomas, Vanausuliste Koduloomuuseum

Pedja Meierei, Kalevipoja Koda

Avinurme Puiduaida kohvik

Palamuse muuseum

Siimusti keraamika

COOP hotell

Pae keskus

Betti Alveri muuseum, Jõgeva Kultuurikeskus

Pommiauk Jõgeva militaarmuuseum

Jõgeva Pizzakiosk, Peetri Pizza, Indochina, Vaiatu pood

Siimusti keraamika, Torma puhkemaja glämping

Bussijaam

**ESTONIA-LATVIA
PROGRAMME
2021-2027**
Growing through neighbourly cooperation

TÄNAN!

<https://epikoda.ee/afganistan>

<https://epikoda.ee/varjatud>

<https://naitus.omasteholdusest.ee/>

EESTI PUUETEGA INIMESTE KODA
ESTONIAN CHAMBER OF PEOPLE WITH DISABILITIES

Kellega arvestada? Terminid

Liikumispuue:

- abivahendiga liikujad: (el.)ratastool, kargud, kepid, käimisraam
- ilma abivahendita: proteesid, ortoosid, kroonilised tervisemured: insult, sünnitraumad jt

Kuulmispuue:

- kuulmislangusega inimesed (15% elanikkonnast, [statistika](#))
- viipekeelsed kurdid (eesti/vene jt, 3500 viipekeelee oskajat).

Kellega arvestada?

— Nägemispuue:

vaegnägijad (prillid ja kontaktläätсед)

pimedad (juhtkoer, valge kepp, saatjavõte)

— Psüühiline erivajadus (erinevus):

psüühikahäire (depressioon, bipolaarsus, skisofreenia, ATH jt)

intellektipuu (abstraktne mõtlemine ja õppimine piiratud)

Mida meeles pidada? – küsi nõu või teenust

Nägemispuue:

- vaegnägijad (kontrastsuse tagamine, kirja suurus ja suurendamise võimalus, taustavalgustus-pegeldamine, juhtteed jne)
- pimedad (kombatav tavakiri, punktkiri, QR-koodiga info, kirjeldused nt kirjeldustõlge, juhtteed, kombatav alaplaan jne)

Psüühiline erivajadus (erinevus):

- Psüühikahäire: liigendatud tekstid, värvide valik, eraldumiskohad, "vaiksed" külastuspäevad, valgustus jne
- Intellektipuue: lihtsasse keelde toimetamine, juhendamine, suhtlus, erilahendused, vt ka [Mind Tour projekt](#) jne

Mida meeles pidada?

Liikumispuue:

- läbimõeldud liikumistee, parkimine ja peatumine, tasapindade vahel kaldtee või lift, 1,4m objekti kasutamiskõrgus, siltidel max 1600mm

Kuulmispuue:

- kuulmislangusega inimesed: subtiitrid, tekstid, valgustus, silmuskontuur, kirjutustõlge (kõne tekstiks tõlketeenus), TalTechi automaatsubtiitrite [rakendus](#), selge kõne, otsa vaatamine jne
- viipekeelsed kurdid (eesti/vene/rahvusvaheline viipekeeletõlge, videod ja kommunikatsioon, kogukonna tundma õppimine)

